पुस्तक समीक्षा : परेवा र बाज

पुस्तक :- परेवा र बाज
रचनाकार :- वासुदेव पाण्डेय 'प्रभाकर'
प्रकाशक :- साझा प्रकाशन
विधा :- कवितासङ्ग्रह

संस्करण :- पहिलो, २०७८

विषय प्रवेशः

सानै उमेरदेखि कविता तथा गजलहरू लेख्न रुचाउने प्रभाकर अहिले युवापुस्ताका प्रसिद्ध कवि बन्न पुगेका छन् । उनको यो परेवा र बाज कविता सङ्ग्रह पढ्दा नै उनी शास्त्रीय कवि हुन् भन्ने कुरा थाहा पाइन्छ । प्रस्तुत कविता सङ्ग्रहमा अनुष्टुप, इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा, उपजाति छन्द वसन्ततिलका, पञ्चचामर, मन्दाक्रान्ता, चित्रलेखा, शिखरिणी, शार्दूलविक्रीडित, स्रग्धरा जस्ता प्रचलित छन्दमा कविताहरू रचना गरिएको छ ।

विषयवस्तु

'परेवा र बाज' कविता सङ्ग्रहमा रहेका कविताहरू जीवन्त र मनमोहक छन् । यी कविताहरूले वास्तविकता र काल्पनिक बीचको आयामलाई चित्रण गर्दछ । कविका शब्दहरूले जीवन कमजोर र बाँच्नको लागि निरन्तर लडाइँ भएको संसारको जीवन्त चित्रण गर्दछन् । यो कविता सङ्ग्रह एउटा सुन्दर नदी हो, जसले मानव अनुभवको गहिराइलाई गहिरो रूपमा अन्वेषण गर्दछ । चाहे हामी बाजझैं सङ्घर्ष गरौं या जोखिम मोलौं । यस कविता सङ्ग्रहले हामी सबै दु:खसुखको यात्रामा सँगै छौं भनेर सम्झाउँछ र पूर्ण जीवन जिउनको लागि अन्तरदृष्टि प्रदान गर्दछ ।

प्रस्तुत कविता सङ्ग्रहका कविताहरूले मानव अनुभवको जटिलता र प्राकृतिक संसारको सुन्दरताको पनि खोजी गरेको छ । यो पुस्तक मानवता र प्रकृतिबिचको गहिरो सम्बन्धको एक शक्तिशाली अनुस्मारक पनि हो । यसले हाम्रो सङ्घर्ष र विजयहरूलाई हाम्रो वरपरको प्राकृतिक संसारसँग घनिष्ठ रूपमा जोडेको छ । कविको सामाजिक भावनाले समाजको एक दर्पणको काम गर्दछ । पुस्तकले हामीलाई प्रेम र मित्रताको आनन्दबाट हानि र शोकको पीडासम्मको यात्रामा लैजान्छ । यसले हाम्रा सङ्घर्षहरू विकास र रूपान्तरणको स्रोत हुन सक्छन् भन्ने विचारलाई पनि समेट्छ । कविकानुसार

प्रतिकूलताको सामना गर्दा पनि हामी हाम्रो जीवनमा अर्थ र उद्देश्य खोज्न सक्षम हुनुपर्छ भन्ने कुरालाई उजागर गरेका छन् ।

मूलभाव

'परेवा र बाज' सङ्ग्रहका धेरै जस्ता कविताहरूले राष्ट्रप्रेमलाई झल्काउँछन् । ती कविताहरूले नेपाली नागरिकहरूमा आफ्नो देशप्रतिको गहिरो र अपार माया हुनुपर्ने कुरालाई बोध गराउँछन् । मानिसहरू आफ्नो देशका लागि मर्न र मार्न पनि तयार हुन्छन् भन्ने भाव ती कविताहरूमा समेटिएका छन् । देशप्रेम र राष्ट्रभक्ति मूलभाव भएका ती कविताहरू अत्यन्त सुन्दर छन् । धेरै जस्ता युवायुवतीहरू देशको असन्तुष्ट अवस्था देखेर, सुखद् सपनाको खोजीमा देश छोडेर पलायन भएका छन् भन्ने कुरा पनि कतिपय कविताहरूले झल्काउँछन् । आफ्ना सन्तान पाल्न ती युवायुवतीहरू मरुभूमिमा मर्न बाध्य हुन्छन् । विदेशमा बगाएको श्रम र पसिनाको यहाँ सदुपयोग भएको भए देश निक्कै आगाडि बढ्ने थियो भन्ने विचार पनि कतिपय कविताहरूमा उल्लेख भएको छ ।

यस कविता सङ्ग्रहमा भएका ६० ओटा कविताका धेरै श्लोकहरू मध्ये, मलाई मन पर्ने एउटा श्लोक 'धन साधन' कविताको हो । यस कवितामा धन सम्पत्ति र लोभको चर्चा गरिएको छ ।

जति छेउ गयो, उति जान्छ पर,
पछि लोक सबै धनकै छ तर ।
नहुँदा सपना धनप्राप्ति थियो
धन हात पऱ्यो कि खुसी सकियो ।।

श्लोकअनुसार मानिसहरू पैसा खोज्दा आफ्नो सत्यता र इमान बेच्छन् र यो जालमा फसेपछि जति प्रयास गरे पनि खुसी हुन सक्दैनन् । मन मस्तिस्कमा पैसाबाहेक केही हुँदैन । यस्तै धनको लोभले मानिसमा पर्ने प्रभावबारे यस कवितामा चर्चा गरिएको छ ।

प्रस्तुत कविता सङ्ग्रहका कविताहरूमा लगनशीलता, उत्तरदायित्व र निष्ठाका गुणहरू मुखरित भएका छन् । लेखकको अन्तरदृष्टिपूर्ण लेखनले विशेष गरी देशका शासकवर्ग,

पत्रकार, आम जनमानसलाई इमानदार राष्ट्रको हितमा काम गर्न आग्रह गरेका छन् । यसैगरी नेपाली माटो, भूगोल, नेपाली प्रकृति, राष्ट्र ,राष्ट्रियताको मनमोहक चित्रण गर्दै हाम्रा सम्पदाहरू विश्वमै अनुकरणीय भएको कुरा कवितामा चित्रण गरेका छन् ।

भाषाशैली:

'परेवा र बाज' कविता सङ्ग्रहमा विविध छन्दहरूको प्रयोगसङ्गै सरल र सरस भाषाशैलीको प्रयोग गरिएको छ । बोधगम्य भाषाशैलीको प्रयोगको कारण पुस्तकको भाव बुझ्न अझै सजिलो भएको छ । कविले भन्न खोजेका कुरालाई सजिलै बुझ्न सकिने कृतिको रूपमा 'परेवा र बाज' कविता सङ्ग्रह रहेको छ । उत्कृष्ट शब्द चयन कलाले कविताहरू झनै आकर्षक बनेका छन् । नेपाली साहित्यमा प्रयोग हुने प्रचलित छन्दको प्रयोगले उक्त सङ्ग्रहलाई श्रुतिमधुर बनाएको छ ।

निष्कर्ष

समग्रमा भन्नुपर्दा 'परेवा र बाज' भाषाको सुन्दरता र कविताको शक्तिको कदर गर्ने जो कोहीले पनि मन पराउने कविताहरूको सङ्ग्रह हो । यो पुस्तक वासुदेव पाण्डे 'प्रभाकर'को अपार प्रतिभा र समाजको गहिरो समझको प्रमाण हो । नेपाली साहित्यको समृद्धि र गहिराइ अनुभव गर्न चाहने जो कोहीले यो पढ्नै पर्ने कविता सङ्ग्रहका रूपमा रहेको छ ।

नामः परिमल प्रकाश नेपाल

कक्षा :- ११-ताबोचे